

Öğretim Sürecinde Öğrencileri Aktif Kılan Etkinlikler Ve Etkinliklere Dayalı Coğrafya Öğretimi

Yrd.Doç.Dr. Hakan KOÇ*, Yrd.Doç. Dr. Bülent AKSOY **,

Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ *** Dr. Erkan YEŞİLTAŞ ****

Özet

Günümüzde eğitim bilimciler ülkelerinin eğitim sistemlerini geliştirmek için arayışlara yönelmişlerdir. Bu arayış öğrencilerin zihinsel ve bedensel farklılıklarına, yaş dönemlerinin özelliklerine ve gereksinimlerine göre onları bir kalıba sokmadan, her yönden donanımlı birer insan olarak yetiştirilmesini amaçlar. Klasik eğitim yaklaşımlarının en çok eleştirilen yönü, yetiştirilen öğrencilerin sadece konuş denildiğinde konuşan, yaz denildiğinde yazan, oku denildiğinde okuyan, eleştirel düşünceden uzak, sorgulamayan, özellikler göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında son dönemlerde öğrencinin eğitim ve öğretim sürecinde aktif olmasını amaçlayan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı önemli hale gelmiştir. Bu yaklaşımla öğrencilerin aktif şekilde bilgiyi oluşturması, yorumlaması, ön bilgilerini kullanarak yeniden organize etmesi ile düşünen, sorun çözen öğrenci ve bireyler yetiştirmek mümkündür. Ancak böylesi bir değişim eğitim sistemi içerisinde öğrenciyi daha etkin bir konuma getirmesi ile sağlanabilir. Bu bağlamda yaşayarak öğrenme olarak tanımlanan aktif öğrenme; öğrencilerin aktif olarak sürece dâhil edildiği eğitim metotlarını kapsayan bir öğrenme biçimidir

Çalışmanın Amacı: Bu çalışmada aktif öğrenmeyi destekleyen yöntem ve tekniklerden yararlanarak, aktif olarak öğrencileri öğretim süreci içerisinde tutan ve coğrafya dersinin öğretiminde öğretmen ile öğrencilerin kullanabilecekleri etkinlik örneklerine yer verilmiştir. Ayrıca bu çalışma ile aktif öğrenme, öğrenmenin neden aktif olması gerektiği, aktif öğrenmede öğretmen ve öğrencilerin rollerinden bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aktif öğrenme, coğrafya eğitimi, etkinlik, etkinliklerle coğrafya öğretimi

---

* Yrd.Doç.Dr. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi ilköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD. hakankoc66@gmail.com

** Yrd.Doç.Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, baksoy28@gmail.com

*** Öğrt. Gör. Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, sonmez.omerfaruk@gmail.com

**** Araş.Gör.Dr. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, erkanyesiltas@gazi.edu.tr

Abstract

THE ACTIVITIES MAKING STUDENTS ACTIVE DURING TEACHING PROCESS AND GEOGRAPHY TEACHING DEPENDING ON ACTIVITIES

Educational scientists have sought to develop educational systems of their countries in current time. Such a seeking aims at educating students as equipped individuals in every aspect without melting them in a pot depending on their mental and physical differences, their features of age periods and their needs. The most criticized aspect of classical educational approaches is that they regard students as the ones who only speak when permitted, write when permitted or read when permitted, as those away from critical thinking and not inquiring. Within this perspective, a constructivist learning approach aiming at making students active at learning and teaching process has become so crucial recently. It is likely to train students and individuals who are able to think through forming information, commenting on it and reorganizing what he has learned and to solve problems. However, such a change could only be obtained by making students more active within educational system. In this context, active learning defined as learning through experiencing is a form of learning containing educational methods in which students are participated into the active process.

The aim of the study: In the current study, samples of activities that keep students in the teaching process actively by supporting active learning and that teachers and students would be able to use at the learning process of the course of geography were given. Furthermore, active learning, why a teacher should be active and the roles of teacher and students in active learning were also explained

Keywords: Active learning, geography education, activity, activities with the teaching of geography

1. Giriş

Günümüzde eğitim bilimciler ülkelerinin eğitim sistemlerini geliştirmek için arayışlara yönelmişlerdir. Bu arayış öğrencilerin zihinsel ve bedensel farklılıklarına, yaş dönemlerinin özelliklerine ve gereksinimlerine göre onları bir kalıba sokmadan, her yönden donanımlı birer insan olarak yetiştirilmesini amaçlar. Klasik eğitim yaklaşımlarının en çok eleştirilen yönü, yetiştirilen öğrencilerin sadece konuş denildiğinde konuşan, yaz denildiğinde yazan, oku denildiğinde okuyan, eleştirel düşünceden uzak, sorgulamayan, özellikler göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında son dönemlerde öğrencinin eğitim ve öğretim sürecinde aktif olmasını amaçlayan yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı önemli hale gelmiştir. Bu yaklaşımla öğrencilerin aktif şekilde bilgiyi oluşturması, yorumlaması, ön bilgilerini kullanarak yeniden organize etmesi ile düşünen, sorun çözen öğrenci ve bireyler yetiştirmek mümkündür. Ancak böylesi bir değişim eğitim sistemi içerisinde öğrenciyi daha etkin bir konuma getirmesi ile sağlanabilir.

Günümüz dünyasını anlama ve anlamlandırmada eğitim programlarının sürekli geliştirmek, gelecek nesillere daha iyi imkânlar sunmak ve bilinçli

vatandaşlar olarak yetişmesini sağlamak açısından son derece önemlidir. Bu düşünceden hareketle Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 2003 yılından beri yürütülen çalışmalar neticesinde öğretim programları bu anlayışla yeniden yapılandırılmıştır. Coğrafya dersi öğretim programı bu anlayışla düzenlenmiş ve 2005 eğitim ve öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Coğrafya dersi öğretim programı yapılandırmacı ve aktif öğrenme yöntemlerinin ve öğretimsel işlerin kullanımına imkân tanınması ile coğrafya öğretimi açısından önemli yenilik ve değişimleri beraberinde getiren bir öğretim programı olmuştur.

Coğrafya öğretim programında yapılan değişikliklerle klasik öğretmen, öğrenci ve hatta kitap yazarlarını dahi bir kalıba sokma yerine sarmal olarak birbirini tamamlayan öğrenme alanlarından oluşan hiyerarşik bir içerikte oluşturulmuştur. Kazanımların sınırlılığı ölçüsünde öğrenci, öğretmen ve yazarlar tekdüzelikten arındırılmıştır. Öğrencilerin öğrenmeye etkin olarak katılımlarını sağlayan, öğrenme ortamına getirdikleri ön bilgilerini dikkate alan, yaşam boyu öğrenmeyi temel alan, yaparak, yaşayarak öğrenmeye olanak tanıyan bir öğretim anlayışı oluşturulmuştur. Programın temel taşları arasında aktif öğrenme, dolayısıyla etkinlik vardır.

2. Araştırmanın Amacı:

“Öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve tüm dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmalarını, gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri coğrafi bir donanıma sahip olmalarını amaçlayan Coğrafya Dersi Öğretim Programı “coğrafya” dersi adı altında, 9. sınıftan 12. sınıfa kadar her yıl okutulmak üzere tasarlanmıştır. Bu program çerçevesinde coğrafya öğretmeni, okulun bulunduğu çevreye göre programdaki etkinlik örneklerini seçmeli ya da kendisi etkinlik hazırlamalıdır. Olguları ve olayları aktarmak ya da öğrencilere ders kitaplarını ezberletmek yerine, aktif öğrenmeye dayalı etkinlikler uygulamalıdır” (M.E.B, 2005:3)

Coğrafya öğretmenleri sınıf içi ve dışında kullanacakları etkinlikleri tasarlarlarken, dersin genel amacı, kazanımlar, farklı öğrenme stilleri ve zekâ türlerine sahip öğrencilerin ilgi, yetenek ve ihtiyaçları göz önüne alınmalıdır.

Bu çalışmanın amacı, aktif öğrenmeye dayalı coğrafya dersinin öğretiminde coğrafya öğretmenleri etkinlikleri nasıl hazırlamalı, etkinlikleri hazırlarken neleri dikkate almalıdır sorusuna cevap aramaktır. Bu sorulara cevaplar aranırken, aynı zamanda coğrafya öğretmenlerinin sınıf içinde ve dışında kullanabilecekleri etkinlik örneklerine bu çalışmada yer verilmiştir.

3. Araştırmada Kullanılan Yöntem:

Coğrafya öğretiminde öğrencileri aktif kılacak yaklaşım ve etkinliklerin betimlenmeye çalışıldığı bu çalışma, genel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir

durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2007: 77).

4. Aktif Öğrenme Nedir?

Yaşayarak öğrenme olarak tanımlanan aktif öğrenme; öğrencilerin aktif olarak sürece dâhil edildiği eğitim metotlarını kapsayan bir öğrenme biçimidir (Keyser, 2000: 35).

Açıkgöz'e (2003) göre aktif öğrenme, öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene, öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve öz düzenleme yapma fırsatlarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlemlerle öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme sürecidir.

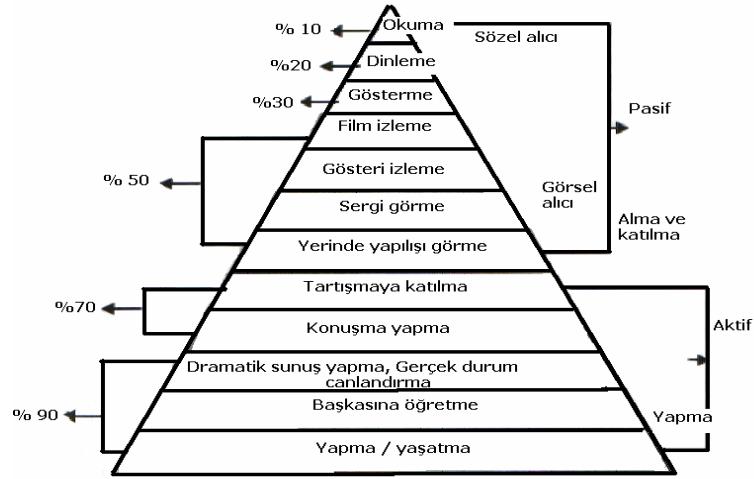
Bonwell ve Eison'a (2001) göre, aktif öğrenmede öğrenciler, dinlemenin ötesinde mutlaka yazmalı, okumalı, tartışmalı, gözlemeli, uygulama ve problem çözme sürecinde yer almalıdırlar. Öğrenciler analiz, sentez ve değerlendirme gibi yüksek bilişsel davranışları sergilemelidirler.

5. Öğrenme Neden Aktif Olmalıdır?

“Dr.Mc Neil ve Wiles'in hatırd tutma konusunda yaptığı bilimsel araştırmalar (1990) anlatım yönteminin hatırd tutma bakımından % 5, okuma yönteminin %10, işitsel materyal kullanma yönteminin %20, gösterme yönteminin %30, görsel materyaller kullanma ve bu materyalleri yorumlama yönteminin %50, tartışma yönteminin %70, öğrendiklerinin farklı biçimde kullanma ve başkalarına öğretme yönteminin de %90 oranda etkiye sahip olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır”(Yavuz, 2005:15). (Şekil 1).

Geleneksel öğretim yöntemlerinin aksine öğretme, bilgiyi doğrudan aktarmak değil; öğrenenin öğrendiğinden anlam çıkarmasını sağlamaktır.

Öğrenme sorumluluğunu alan, kendi öğrenme sürecini düzenleme çabası içinde olan, bilgiyi düşünme becerilerini kullanarak üreten, sorun çözebilen bilgi ve teknoloji okuryazarı bireyler, modern çağda nitelikli bireyler olarak ön plana çıkacaklardır. Bu bireyler, elbette binlerce bilgi yığını ezberleyerek başarıya ulaşmayacaktır (Yavuz, 2005).

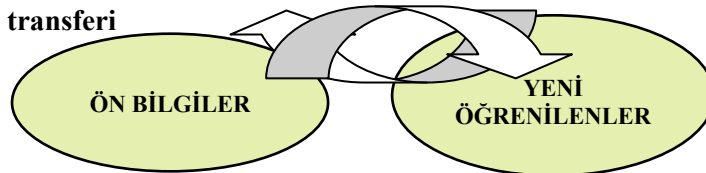
Şekil 1: Öğrencilerin öğretim sürecine aktif yada pasif olarak katılımını sağlayan yöntemler (Selvi, M. 2004).

Aktif öğrenme son yıllarda eğitim dünyasında giderek daha fazla uygulamaya yönelik etkin bir eğitim sistemi haline gelmiş bulunmaktadır. Çünkü aktif öğrenme ile öğrenciler:

- ✓ Süreç ile ilgili söz sahibi olurlar.
- ✓ Etkinlik, aktivite ya da öğretimsel iş denilen organize edilmiş uygulamalara katılırlar.
- ✓ Sınıf ortamında öğretmen ve öğrenciler arasında etkileşim vardır.
- ✓ Öğrenciler yaparak ve yaşayarak öğrendikleri için çeşitli beceriler edinirler.
- ✓ Derse katılım en üst düzeydedir.
- ✓ Öğrenciler zorluk derecesi yüksek olsa bile üst düzey zihinsel becerilerini kullanırlar.
- ✓ Öğrenci merkezli olduğu için bireysel yeterliliklerini ilgi ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundururlar.
- ✓ Öğrenciler kendi ön bilgilerinin önemserler.

Yeni öğrenilenler ön bilgilerle uyumlu ise, bilgi özümserir.(Şekil 2).

Şekil 2: Bilgi transferi

6. Aktif Öğrenmeyi Destekleyen Yöntem ve Teknikler Hangileridir?

Problem-tabanlı öğrenme, kaynak-tabanlı öğrenme, keşfederek öğrenme, yaratıcı drama, soru-cevap, tartışma, küçük grup çalışması, altı şapkalı düşünme, bilgisayarla öğrenme ve iş birliğine dayalı öğrenme vb. öğretim yöntemleri aktif öğrenmeyi destekleyen yöntemlerden bazılarıdır.

7. Aktif Öğrenmede Öğretmenin Rolü:

Geleneksel olarak “öğretmen” denildiğinde sınıfın önünde durarak olayları kontrol eden, konuşmaların çoğunu yapan, bilgi aktaran, soru soran, değerlendiren, cezalandıran, ödüllendiren, gösteren, kaynaklık eden, kısacası; sınıfta en aktif, en baskın olan ve sürecin bütün sorumluluğunu kendisi taşıyan kişi akla gelmektedir. Aktif öğreten öğretmenin gelenekselden farkı; kendi kararlarını uygulamak yerine öğrencilere yön göstermek, önerilerde bulunmak, gerekli durumlarda açıklama yapmak, fikir vermek, rehber olmak ve onların gelişimlerini gözlemektir” (Açıköz, 2002: 34).

Öğretmen, öğrenme ortamında öğrenenlerin sahip oldukları yapıları ortaya koyabilecekleri yöntemleri kullanır (Tobin ve Tippins, 1993, Aktaran, Akınoğlu, 2004:81).

8. Aktif Öğrenmede Öğrencinin Rolü:

Aktif öğrenmede öğrenci, gelenekselde olduğu gibi kendisine aktarılan alan ve sonra onları tekrarlayan “boş bir kap” ya da “edilgin alıcı” değildir. Öğrenen, öğretilenleri aynen almaz, tersine onları kendine özgü stratejilerle işleyip yeniden üretir. Aktif öğrenen öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme ve öğrenme süreçlerini sergilemeleri beklenir (Açıköz, 2002: 39).

9. Aktif Öğrenmeye Dayalı Coğrafya Dersinin Öğretiminde Öğretmen Nasıl Bir Planlama Yapmalıdır?

- İşlenecek konu ya da kazanımın içeriği belirlenmelidir.
- Kazanımın içeriğini yansıtacak ilgili kavramlar veya anahtar kelimeler çıkartılmalıdır.
- İçeriğe uygun ders içi ve dışı etkinlikler planlanmalıdır.
- Kazanım veya işlenen konunun nasıl ölçüleceği planlanmalıdır.

Coğrafya dersi öğretim programı değerlendirmeyi, öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olarak görür. Programda değerlendirme, öğrencilerin neyi bilmediğini değil, ne bildiklerini görmeye yarayan bir araçtır. Coğrafya dersi öğretim programı klasik ölçme ve değerlendirmenin yanında alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerin kullanımını da önerir (Bkz. Tablo:1).

Tablo1: Ölçme Türleri ve araçları

Değerlendirme Türleri	Araçları	Kullanma Amaçları
Geleneksel	Standardize edilmiş testler(boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli doğru yanlış,açık uçlu sorular).	Ürüne yönelik
Alternatif	Performans ödevleri Kavram haritaları Öz değerlendirme Öğrenci ürün dosyaları	Sürece yönelik

10. Etkinliklerle Coğrafya Öğretimi

Etkinlik, bir kavramı, bir olayı veya bir olguyu çeşitli somut malzemelerle öğrencilere yaptırarak, kavram, olay ve olguların daha kolay anlaşılmasını sağlayan aktivitedir.

Etkinlik, başka bir tanıma göre kazanımlar doğrultusunda hazırlanan değer, tutum, beceri ve bilgilerin kazandırılması için planlanmış ve düzenlenmiş sınıf veya sınıf dışı öğrenme ve öğretme sürecidir.

Kavram ise, deneyim, deneme ve bilimsel çalışmalarla elde edilen bilgilerin özgün özelliklerine göre gruplandırılarak varılan genellemedir. Öğretim süreci içerisinde bir etkinliğin uygulamadan önce etkinlik yönergesini tespit edilmelidir. Etkinlik yönergesini hazırlarken, aşağıda belirtilen sorular dikkate alınmalıdır.

Bir etkinlik tasarlanırken ve uygulanırken nelere dikkat edilmelidir?

- Kazanım içeriğinin doğru tespit edilmesi gerekir.
- Kazanım içeriğinde hangi kavramların kazandırılacağıın tespit edilmesi gerekir.
- Yeni öğretilecek kavramla daha önceden öğrenilmiş kavramlar ilişkilendirilmelidir.

- d. Öğrencilere “hangi etkinlik yaptırılırsa, kazanımı ve o kazanımla ilgili kavramlar daha somut hale getirilir” sorusuna cevap aranmalıdır.
- e. Okulun ve sınıfın fiziki koşulları dikkate alınmalıdır. Bu durumun tespit edilmesi etkinliğin grupla mı yoksa bireysel mi uygulanacağını gösterir veya materyal tespiti açısından büyük önem arz eder.
- f. Etkinliğin grupla mı yoksa bireysel mi uygulanacağı tespit edilmelidir.
- g. Etkinliğin süresi ne kadar olacağı belirtilmelidir. (Şu durum unutulmamalıdır ki, etkinlik dersin tamamı değildir.)
- h. Etkinlik için gerekli olan (çalışma kağıtları, dilsiz haritalar, ham veriler, atlas, küre vb) öğretim materyalleri hazırlanmalıdır.
- i. Etkinlik sürecinde öğrencilerin neleri, hangi sırayla yapacakları önceden planlanmalıdır.
- j. Etkinliğin nasıl değerlendirileceği tespit edilmelidir. Bu değerlendirme için hangi ölçme değerlendirme araçları kullanılacağı mutlaka belirtilmelidir.

Aşağıda farklı kazanımlara göre coğrafya öğretmenlerinin kullanabilecekleri etkinlik örnekleri bulunmaktadır.

Etkinlik Örnekleri:

1. Etkinlik Örneği

Öğrenme Alanı: Mekânsal Bir Sentez: Türkiye

Kazanım: C.10.13. Örnek incelemeler yoluyla Türkiye’deki göçlerin sebep ve sonuçlarını değişim ve süreklilik açısından sorgular.

Kazanımla ilgili kavramlar: Göç, göçlerin sebepleri, göçlerin olası sonuçları

Değerlendirme ölçeği: Öz değerlendirme

Kullanılacak Yöntem: 6 şapka ile düşünme yöntemi

Amaç: Sorgulama, tablo, diyagram, grafik oluşturma ve yorumlama, değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme, sosyal katılım, iletişim kurma becerilerinin gelişimini sağlama

Kullanılacak Materyaller: Göç ile ilgili istatistik veriler, grafik ve tablolar.

Altı Şapka Düşünme Yöntemi:

“Altı şapka düşünme yöntemi öğrencilerde düşünme ve sorun çözme becerilerinin geliştirilmesinde kullanılan en önemli etkinliklerdendir. Altı şapka düşünce yöntemi, düşünce ve önerilerin belirli bir düzen içerisinde sunulması ve sistematikleştirilmesi için kullanılan bir yöntemdir. Şapkalar düşüncelerin ayrıştırılması için kullanılan bir semboldür. Şapkaların rengi değişikçe rengin simgelediği düşünceler sırayla ele alınır ve belirli bir düzen dâhilinde değerlendirilir”(Yavuz, 2005:79).

Şapkalar ve simgeledikleri düşünme biçimleri:

Beyaz Şapka (Tarafsız Şapka):

Görüşülen konu ile ilgili net bilgiler, sayılar, araştırmalar, kanıtlanmamış veriler ortaya konur. Öğretmen net bilgiler, veriler sunarak beyaz şapka rolünü üstlenir.

Kırmızı Şapka (Duygusal Kişisel Şapka):

Görüşülen konu ile ilgili olarak, kişilere hiçbir dayanağı olmadan hislerini söyleme şansı verilir. (Türkiye'deki göçlerin geçmişten günümüze sebepleri ve bunların sonuçları ortaya konulacak).

Siyah Şapka (Tedbir Şapkası):

Konunun riskleri, gelecekte doğurabileceği problemler, eleştiriler ortaya konur.(Göçlerin mekân ve insanlar üzerindeki olumsuz etkileri konuşulacak)

Sarı Şapka (Yararlar Şapkası):

Avantajların ortaya konduğu şapkadır. Bu olayın bize sağlayacağı yararlar neler olabilir.(Göçlerin mekân ve insanlar üzerindeki olumlu etkileri dile getirilecek.)

Yeşil Şapka (Üretken, Alternatifler Şapkası):

Üretkenlik ön planda tutulur, toplantıya katılanların üretken olmaları teşvik edilir.(Kırsal alanlardan metropol şehirlere olan göçleri azaltmak ve göçler ile birlikte şehirlerde yaşanan problemleri azaltmak için yapılabilecek projeler geliştirilecek)

Mavi Şapka (Analiz Şapkası):

Sonuçların ortaya konduğu şapkadır. Düşünce sistemleştirilir. Toplantının sonuçları ortaya çıkarılır ve özetlenir.

2. Etkinlik Örneği

Öğrenme Alanı: Doğal Sistemler

Kazanım: A.10.1 Kayaçların özellikleri ile yeryüzü şekillerinin oluşum süreçlerini ilişkilendirir.

Kazanımla İlgili Kavramlar: Kayaç, topografya, kayaç türleri

Değerlendirme Ölçeği: Kavram ağı

Kullanılacak Materyaller: Çalışma kâğıdı, numune taş örnekleri, farklı yeryüzü şekillerini gösteren fotoğraflar.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıdaki işaret skalasından yararlanarak taş isimlerini tablo içerisindeki noktalı boşluklara yazınız.

Püskürük Taşlar	Tortul Taşlar	Başkalaşım Taşlar
▷ ◁	☆ ▲ ▽	○
▷ İç Püskürük	☆ Kimyasal Tortul	
▷ Dış Püskürük	▲ Fiziksel Tortul	
	▽ Organik Tortul	

◁ Bazalt	○ Gnanyıs	▲ Kum Taşı	☆ Kayatuzu	◁ Andezit
▷ Granit	☆ Kalker	▷ Diyorit	▽ Linyit	▽ Tebeşir
○ Mermer	▷ Siyerit	○ Elmas	▲ Konglomera	○ Mikaşist
▽ Taşkömürü	▲ Kil Taşı	☆ Jips	▷ Gabro	◁ Obsidiyen

Püskürük Taşlar TAŞLAR Başkalaşım Taşlar

İç Püskürük :
.....
.....
.....

Dış Püskürük :
.....
.....
.....

Kimyasal Tortul :
.....
.....
.....

Fiziksel Tortul :
.....
.....
.....

Organik Tortul :
.....
.....
.....

Başkalaşım :
.....
.....
.....

3. Etkinlik Örneği

Öğrenme Alanı: Doğal Sistemler

Kazanım: A.9.5.Eş yükselti eğrileriyle çizilmiş bir harita üzerinde ana yer şekillerini ayırt eder.

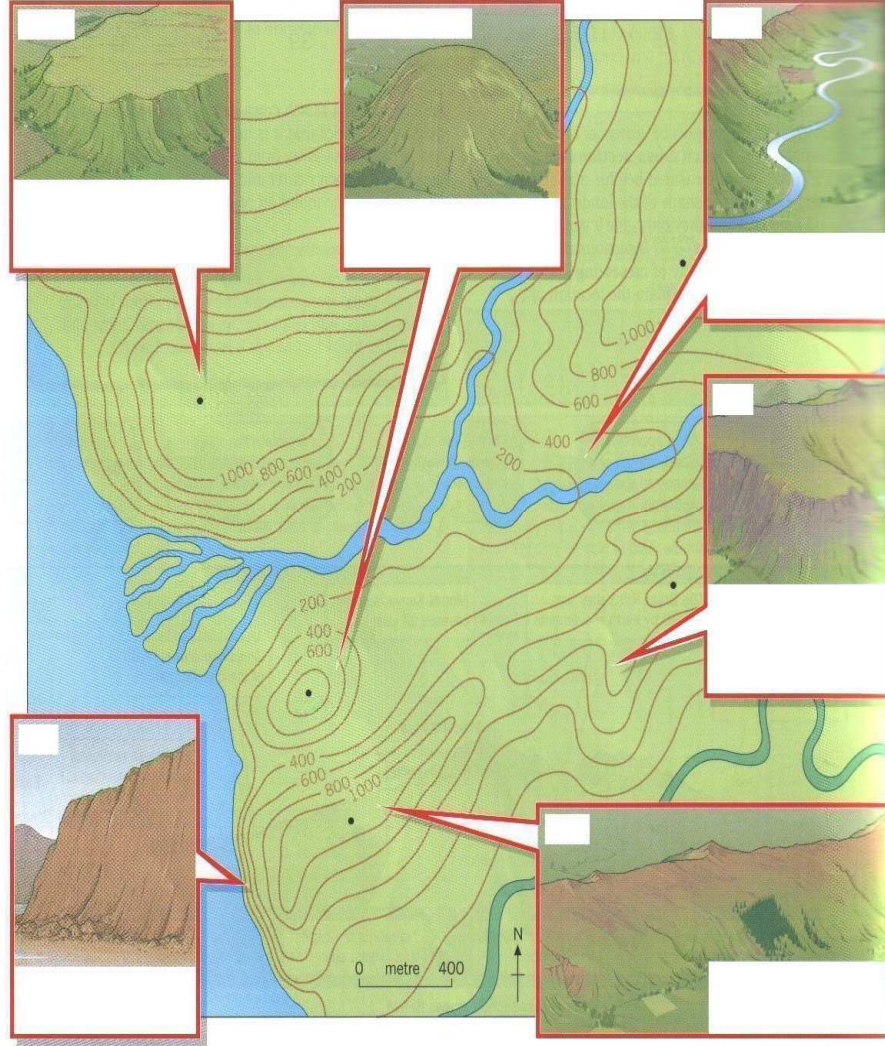
Kazanımla İlgili Kavramlar: İzohips, izohipslerin özellikleri, harita,

Kullanılacak Yöntem: Kart eşleştirme yöntemi

(Eş yükselti eğrileri ile çizilmiş bir harita tepegöz vb. bir araçla tahtaya yansıtılır. Farklı yeryüzü şekillerinin yer aldığı fotoğraflar dağıtılır. Fotoğraflarla izohips haritası üzerine yerleştirilen harflerin veya numaraların eşleştirilmesi istenir.)

Kazandırılacak Beceriler: Harita becerisi, kanıt kullanma ve sorgulama becerilerinin gelişimini sağlama

Kullanılacak Materyaller: Eş yükselti eğrileri ile çizilmiş harita ve çeşitli yeryüzü şekillerinin yer aldığı fotoğraflar.

(Waugh, D., ve Tony, B. 2002: 284)

HARİTA ÜZERİNDE FİZİKSEL ÖZELLİKLERİ TANIMLAMA

İzohips haritasının güneybatı kesiminde eğim ..... Falezler bulunmaktadır. Batısında ise eğim azalmakta ve akarsular taşıdıkları materyalleri kıyıda biriktirerek ..... oluşturmuştur. Kuzeybatı kesimi

çevresine göre ..... hafif dalgalı düz araziden oluşan bir .... yer almaktadır. Arazinin en yüksek noktası ..... m yüksekliğindedir. Bölgenin .....kesiminde yer alır. Akarsuyun aşındırması sonucu oluşan ve çok zaman içerisinde bir akarsuyu bulunduran uzun çukurluklara vadi denir. İzohips haritasında vadi ‘V’ şeklinde gösterilmektedir. Haritadaki vadiler ..... sahanın kesiminde yer alır. Genellikle uzun, dar ve kenarları dik olan arazi üzerindeki yükseltilere sırt denir. Haritadaki sırt sahanın ..... kesiminde yer alır. Bölgenin batısı kesiminde yer alan tepe ..... m yüksekliğindedir.

4. Etkinlik Örneği

Öğrenme Alanı: Doğal Sistemler

Kazanım: A.9.4. Koordinat sistemi ve haritayı oluşturan unsurlardan yola çıkarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunmak.

Kazanımla İlgili Kavramlar: Paralel, meridyen, enlem, boylam

Kullanılacak Yöntem: Kart eşleştirme yöntemi

(Paralel ve meridyenlerin özellikleri karışık halde öğrencilere verilir. Öğrenciler numaralardan faydalanarak karışık halde verilen özellikleri birleştirerek anlamlı bir metin oluşturması istenir.)

Kazandırılacak Beceriler: Harita becerisi, kanıt kullanma ve sorgulama becerilerinin gelişimini sağlama

Kullanılacak Materyaller: Paralel ve meridyenlerin özelliklerinin yer aldığı tablo.

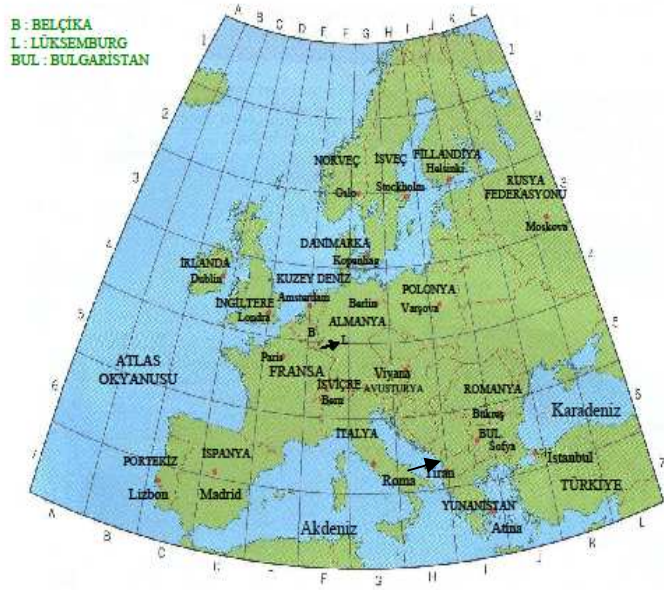
ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıdaki tabloda **paralel** ve *meridyenlerin* özellikleri farklı renklerdeki ifadelerle karışık olarak verilmiştir. Numaralandırılmış olan kelimelerden yararlanarak aşağıda boş bırakılan yerlere **paralel** ve *meridyenlerin* özelliklerini anlamlı cümleler şeklinde yazınız. İşlem basamakları;

a) Koyu punto ile yazılmış 1 numaralı kelimeler tespit edilir (**ekvator**dur, **Başlangıç**, **paraleli**)

b) Tespit edilen kelimelerden anlamlı cümleler kurulur. (**Başlangıç paraleli** **ekvator**dur) Aynı işlem basamakları italik yazılan kelimeler içinde yapılır.

1 Meridyenleri	4 90 tane Kuzey	3 arasındaki	7 denir	7 meridyenlere	8 meridyen yayı	2 Greenwich
1 ekvatordur	5 İki meridyen	5 ekvator	4 noktalarında	3 İki paralel	5 dört dakikadır	8 yerel saatleri
3 mesafe	4 vardır	2 gözlem evinden	3 uzaklık	5 İki meridyen	2 paraleldir	4 birleşimler
5 uzunluğu	3 daralır	1 paraleli	5 zaman farkı	8 tüm noktaların	6 180 tane doğu	1 Başlangıç
6 yarımkürede	7 batı meridyenleri	3 yayı	4 90 tane Güney	6 180 tane batı	5 kısır	3 kutuplara doğu
2 meridyeni	6 toplam	7 doğusunda kalan	1 uzunlukları	5 Paralelleri	7 meridyenlere	4 paralel
4 olmak üzere	5 gidildikçe	4 Yarımkürede	8 üzerindeki	7 Başlangıç	5 kutuplara doğru	6 yayı vardır
7 meridyenin	4 Meridyenler	3 uzaklık	6 olmak üzere	4 180 adet	4 Yarımkürede	3 111 km'dir
3 ekvator	2 Ekvator	8 ayıdır	2 en büyük	8 Ayı	4 kutup	7 doğu meridyenleri
3 arasındaki	2 Başlangıç	5 arasındaki	6 360 meridyen	1 eşittir	7 batısında kalan	2 geçer

(Waugh, D., Tony, B.,2002: 25)

5. Harita 2'den yararlanarak, aşağıda belirtilen koordinatlardaki şehirleri bulalım?

• D6 → Madrid	• G6 →
• C4 →	• J6 →
• E5 →	• I4 →
• G4 →	• I6 →

6. Harita 2'den yararlanarak, aşağıda belirtilen şehirlerin koordinatlarını bulalım?

• Lizbon → C7	• Viyana →
• Moskova →	• Atina →
• Helsinki →	• Oslo →
• İstanbul →	• Londra →

5. Sonuç ve Öneriler:

Ortaöğretim kurumlarında coğrafya dersinin işlenişinde aktif öğrenmeyi sağlamak için coğrafya dersi öğretim programında yer alan her bir kazanım en az bir veya daha fazla sayıda etkinlik yoluyla işlenmelidir. Etkinlik tabanlı bu öğrenme yaklaşımı, derste öğretmen kadar öğrencilerinde aktif olmasını sağlar.

Etkinlik tabanlı coğrafya dersinin öğretiminde öğretmenlerimiz şu şekilde bir planlama yapabilirler:

- ✓ İşlenecek konu ya da kazanımların içeriği planlanmalıdır.
- ✓ Kazanımların içeriğini yansıtacak ilgili kavramlar veya anahtar kelimeler çıkartılmalıdır.
- ✓ İçeriğe uygun ders içi ve dışı etkinlikler planlanmalıdır.
- ✓ Kazanım veya işlenen konunun nasıl ölçüleceği planlanmalıdır.

2005 yılından itibaren, coğrafya dersi öğretim programının yapısını açıklamaya yönelik yapılan hizmet içi eğitim seminerleri hemen her yıl düzenli olarak yapılmaktadır. Yapılan bu seminerlerde programın yapısı, felsefesi ve etkinlik örnekleri anlatılmaktadır. Bundan sonra yapılacak olan hizmet içi eğitim seminerlerinde programın yapısı bölümü daha kısa tutulup coğrafya dersinde kullanılacak farklı yöntem ve tekniklerle hazırlanmış etkinlik örneklerine daha fazla yer verilebilir.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, K, Ü., 2003, “Aktif Öğrenme”, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.
- AÇIKGÖZ, K, Ü., 2001, “Etkili Öğrenme ve Öğretme”, Eğitim Dünyası Yayınları, İzmir.
- AKINOĞLU, O., Yapılandırmacı Öğrenme ve Coğrafya Öğretimi, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:10, İstanbul.
- BONWELL, C, C., 1991, “Active Learning: Creation Excitement in the Classroom, The George Washington University, Higher Education Report No:1, Washington.
- http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/2a/15/f8.pdf
- [DOĞANAY, H., Coğrafya Öğretim Yöntemleri, Aktif Yayınevi, İstanbul.](#)
- ERCAN, O., 2004, “Bir Öğrenme Süreci Olarak Aktif Öğrenme” makalesi, Bilimin ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Ağustos – Eylül, sayı: 54-55.
- GÜLÜM, K., TORUN, F., 2009, Oyun ve Etkinliklerle Coğrafya Öğretimi, Anı Yayıncılık, Ankara.
- KARASAR, N., 1998, Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- M.E.B., 2005, “Coğrafya Dersi Öğretim Programı ve Klavuzu”, Ankara.

Koç, H.; Aksoy, B.; Sönmez, Ö.F.; Yeşiltaş ,E./ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 2, (2010): 181-196

ÖZER, Z., 1997, “ Etkili Öğrenme” makalesi, Bilim ve Teknik Dergisi, Haziran,sayı: 355.

SELÇUK, Z., 2004, “Gelişim ve Öğrenme” Nobel Yayın ve Dağıtım, Ankara.

ŞAHİN, C., 2002, “Coğrafya Öğretimi” Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.

ŞAHİN, S., 2003, “ Coğrafya Öğretiminde Beş Temel Konu, 15 -18 Ekim 13. Eğitim Bilimleri Kongresi, Antalya.

WAUGH, D. TONY, B., 2002, “New Key Geography for GCSE” Nelson Thornes Ltd., United Kingdom.

YAVUZ, K, E., 2005, “Aktif Öğrenme Yöntemleri”, Ceceli Yayınları, Ankara.